

MTA Doktori Értekezés Tézisei

Erdélyi kastélykertek

Fekete Albert

Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem (MATE)
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Budapest, 2023

I. Előzmények és célkitűzés

Az erdélyi kastélykertek a magyar történeti kertek fontos tartományát és egyben azok jelentős hányadát is képezik. Ismeretük nélkül a magyar kertművészet-történet hiányos, összefüggései csonkák, s nélkülük egyes stíluskorszakok hazai megjelenése nem is értelmezhető. Ilyen például a török megszállás százötven éves időszaka, amikor döntően Erdély biztosította a magyar későreneszánsz kertkultúra kibontakozását és fejlődését.

Egyetemi oktatóként, kutatóként és aktív tájépítész tervezőként a magyar kertörökség kutatása és a fennmaradt emlékeinek inventarizációja mellett több mint húsz éve foglalkozom a történeti tájak és kertek megújításának, kezelésének módszertanának fejlesztésével. A munka során eddig 150 erdélyi kastélykert történeti kutatását, helyszíni bejárását, állapotfeltárását és értékelését végeztem el. A kutatás Erdély történelmének hozzávetőlegesen négyszáz éves időszakát fogja át. Ennek eredményeként most első ízben kerül ismertetésre és dokumentálásra a legfontosabb nemesi rezidenciák kerttörténete az 1600-as évektől kezdődően napjainkig.

Az eredmények rámutatnak arra, hogy az erdélyi kastélyegyüttesek már a 17. században is összetett művészeti-társadalmi-gazdasági rendszerként működő egységek voltak. Kialakulásuk és fejlődésük hátterében általában egy kiterjedt birtok és sokrétű mezőgazdasági tevékenység állt, s ezzel komoly tájformáló tényezők voltak: az erdélyi táj alakításának eszközei.

Az erdélyi kastélykertek kutatásának indokoltságát és időszerűségét több tény is alátámasztja. A kastélykertek állapota gyorsan romlik, így felmérésük és dokumentálásuk olyan szakmai feladat, amely nem csak védelmüket és jövőbeni helyreállításukat, de kertörökségünk megismerését és értékeinek társadalmi-közismereti tudatosítását tekintve is elengedhetetlen fontosságú.

A kutatás ugyanakkor olyan művészettörténeti vizsgálatot is jelent, amely korábban soha nem készült el erre a kultúrkincre vonatkozóan. Így a mindenkori örökségvédelmi és megújítási stratégiák nem tértek ki ezekre a kertművészeti értékekre, sem helyi, sem regionális, sem országos szinten.

A kutatás azonban nem csak szakmatörténetileg fontos. Az eredmények társadalmi hatását, jelentőségét a környezeti nevelés, tudatformálás, értékvédelem terén a projektben résztvevő partnerek és támogatók nagy száma és sokszínűsége is érzékelteti. A felmérések támogatásához a kezdetektől nagyon sokan csatlakoztak. A szakmai partnerek, illetve támogatók között fontos szerepet játszottak a hazai és romániai felsőoktatási intézmények. A kutatást befogadó Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (továbbiakban MATE) Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszéke valamint Kert- és Szabadtértervezési Tanszéke mellett, az ELTE Művelődéstörténeti Tanszéke, a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem (BBTE), a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE), a bukaresti Agrár- és Állatorvostudományi Egyetem (USAMV Bucuresti); szakmai szervezetek, mint pl. az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ (ÁMRK), a Magyar Tájépítészek Szövetsége (MTSZ), a Román Tájépítészek Szövetsége (ASOP Romania), az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának a Történeti Kertek Szakbizottsága; civil szervezetek, alapítványok, mint pl. a Magyar Kertörökség Alapítvány, az Ormos Imre Alapítvány, a Nemzeti Kulturális Alap, a Magyar Művészeti Akadémia, a Transylvania Trust Alapítvány, a Mikes Alapítvány, a Kálnoky Alapítvány, az Élő Erdély Alapítvány, a Traditio Transylvania Alapítvány, az Erdélyi Múzeum Egyesület, a Kelemen Lajos Műemlékvédelmi Egyesület, a Művelődés Egyesület, az Ignitas

Egyesület, az Unda Verde Egyesület; tájépítész és építész irodák, mint pl. a Lépték Terv Kft, az Utilitas Srl, az AB PLAN Srl, az Absis Srl; települési és megyei önkormányzatok, lelkeszi hivatalok, plébániák és magánszemélyek egyaránt.

A munka 2014-ben Europa Nostra díjat kapott „Kutatás” kategóriában. A zsűri értékelésében kiemelte, hogy „a témakör hiányosságai miatt az európai kerttörténet szemszögéből nézve is kiemelkedő fontosságú kutatásról van szó. Az eredmények az erdélyi kastélykertek hanyatlását és a táji örökség kritikus helyzetét szemléltetik, ugyanakkor általános útmutatóként is szolgálnak az elhanyagolt kastélykertek megmentésében és felújításában, a kert-táj kapcsolatok értelmezésében.”¹

A kutatás húsz éves időtávlatra lehetővé tette azt is, hogy a jelentősebb helyszínekre többször is visszatérve, hitelesen dokumentáljam azok sokszor döbbenetesen gyors változását - fejlődését vagy pusztulását - ebben az időintervallumban. A feldolgozott anyag mellett jó néhány olyan további helyszín is látókörömbé került, amelyek kutatására és felmérésére a jövőben kerülhet sor. A szerteágazó téma, valamint a disszertáció adott keretei miatt sajnos nincs mód az összes vizsgált kastélykert részletes bemutatására. Ezért egyrészt általánosságban, néhány konkrét esettanulmányon, példán keresztül próbálom összefoglalni az erdélyi kastélykertek legfontosabb közös jellemzőit. Másrészt a sajátos, helyi jelleg kiemelése is célom, amellyel a lokális kertművészeti értékekre és kuriózumokra hívom fel a figyelmet.

Az értekezésben a kastélykertet nem elszigetelt, a környezetétől fizikailag lehatárolt művészeti alkotásként kezelem. Munkám során nem pusztán az egyes kertek történeti feltárása, felmérése volt a cél, hiszen a kastélykert sem egyszerűen díszkert volt, hanem kiszakíthatatlan részét képezte egy összetett, kulturális-történeti, ökológiai és gazdasági (birtok)rendszernek. A nemesi rezidenciák központjait jelentő kastélyok (épület-kert együttesek) a kultúra, a szellemi élet és a haladás, valamint a gazdasági fejlődés gócpontjait jelentették, s éppen ezért voltak, lehettek fenntarthatók. Környezetére nagy hatást gyakorló, történelmi és művészeti töltetű ökológiai-műszaki rendszert tanulmányozok tehát, amely csak a környező tájjal és településsel, az azokkal alkotott szerves kapcsolataival együtt értelmezhető.

Disszertációm témájának kibontásához az elmúlt húsz évben kutatásvezetőként, műemléki szakértőként, egyetemi oktatóként és tervezőként végzett munkám eredményeit és tapasztalatait használtam fel. Téziseim megfogalmazásához a személyesen kutatott, felmért és feldolgozott kastélykertek anyaga mellett több tucat, a vezetésemmel megújított történeti értékű helyszín tervezői tapasztalata nyújtott tudományos háttérrel.

Tudományos munkám célját, legfontosabb célkitűzéseit az alábbi négy pontban határoztam meg:

- Nagyszámú erdélyi kastélykert történetének feltárása (levéltári és szakirodalmi források felkutatása és elemzése), felmérési dokumentációjának elkészítése, valamint kerttörténeti értékelése.

¹“The Jury were most impressed with the comprehensive approach adopted in this research. Considerable resources have been committed to it, but the subject is one of great importance, and has revealed something of a gap in our understanding of European garden history. The outcome provides the means not only to tackle the problems of decline and dereliction in the castle gardens themselves, but also to learn ways in which other neglected gardens and garden-landscape relations in other regions can be rescued and restored.” In: <http://www.europanostra.org/awards/139/>

- A magyar és európai kerttörténeti ismeretanyag gazdagítása új kertművészeti és - történeti adalékokkal.
- Az erdélyi kastélykertek legfontosabb kerttörténeti korszakainak és stiláris jellemzőinek meghatározása, nemzetközi kontextusba helyezése.
- Az erdélyi kertörökség ügyének társadalmasítása, a kastélykertek védeleméhez és felújításához szükséges stratégiai szemlélet megalapozása.

A kutatással többek között arra keresem a választ, hogy milyen szerepet töltek be az erdélyi kastélykertek a magyar és az egyetemes kertművészetben, milyen kapcsolódási pontok határozhatók meg az erdélyi és nyugat európai kertművészet között az elmúlt négy évszázadban, és hogyan jellemezhető az erdélyi kastélykertek és tágabb táji, társadalmi környezetük közötti viszony.

II. Szerkezet és kutatási eszközrendszer

Erdélyben, a történelem viharainak következtében, a kastélykertek sok megpróbáltatásnak voltak kitéve, és mára többnyire már csak önmaguk árnyékai. Így az értekezés a kutatási eredmények bemutatása mellett kiemelt figyelmet fordít a kutatási módszertan és a felhasznált források rendszerezésére és ismertetésére is, hiszen ezeknek a munka során kiemelt szerep jutott.

A disszertáció két legfontosabb fejezete az „Anyag és módszer,” illetve az „Az erdélyi kastélykertek jellemzése és értékelése, kutatási eredmények.”

Az „Anyag és módszer” fejezetben a kutatóhelyet, a vizsgálati területet, a kutatás előzményeit, illetve a kutatás módszertanát ismertetem.

Legrészletesebben a kerttörténeti kutatás forrásait mutatom be, kitérve a legfontosabb írott és képi források ismertetésére, illetve szintézisére, amelyek mindegyikére példákon keresztül is utalok. A felhasznált források áttekintését egyúttal szakirodalmi elemzésnek is szánom.

Az erdélyi kertművészet írott forrásai sokrétűek: a részletes kertleírásoktól kezdve, a más tárgyú, jelentéktelennek tűnő említések, szegényes adatközléseket tartalmazó dokumentumokig számos hiteles kerttörténeti adatot tartalmaznak. Az írott források jelentősége a puszta adatközlésen túl abban rejlik, hogy a leírások nem csak a kastélyparkok, kertrészletek vagy egyes kerti elemek kialakításához, átalakításához köthető műszaki vagy művészi részleteket említik, hanem a kastélyparkok tágabb környezeti összefüggéseiről – azok regionális jelentőségéről, gazdasági hátteréről, kulturális szerepéről – valamint a tulajdonosok, alkotók, birtokos családok szellemiségéről is értékes információkkal szolgálnak. Ebben a tekintetben úgy az elsődleges, mint a másodlagos írott források nagy jelentőséggel bírnak. Az írott források esetében az inventáriumok, konkripciók, urbáriumok, elszámolások, fizetésjegyzékek, kiadásszámlák, levelezések, krónikák, útleírások, szépirodalmi alkotások, naplók, naplótöredékek, visszaemlékezések, helyismereti és helytörténeti írások, monográfiák, tudományos művek, szakirodalmak, összefoglaló művek, szaklapok, repertóriumok, napilapok, periodikák és egyéb híradások kutatása és elemzése történt meg. A különféle képi megjelenítések, ábrázolások vizsgálata, elemzése és értelmezése sokrétű, a kép, mint vizuális információ sokszor gazdagabb tartalmú, mint akár egy részletes szöveges leírás. A képi források magukba foglalják a fényképeket, képeslapokat, művészi ábrázolásokat (festmények, grafikák, karcok, nyomatok stb.), a kartográfiai műveket (kéziratos és nyomtatott térképek, alaprajzok, tervek, skiccek, modellek, felmérések stb.) egyaránt. Az erdélyi kastélykert-művészet objektumai, az egyes kertek szerkezeti és funkcionális elemei,

formaviláguk, növényzetük, kapcsolatuk a környező tájjal vagy éppen települési beágyazódásuk a képi források segítségével tanulmányozható a legtökéletesebben.

A tárgyi források bemutatása szorosan összefügg a terepmunkával. Így ez a fejezet nem csak a történeti kutatás hátterét, hanem a helyszíni felmérések módszertanát, műszaki eszköztudományát és a helyszínelések során gyűjtött adatok feldolgozásának főbb elveit is ismerteti.

„Az erdélyi kastélykertek jellemzése és értékelése, kutatási eredmények” című fejezetben eredményorientáltan foglalom össze a kutatás legfontosabb megállapításait. A fejezet az erdélyi kastélykertekre jellemző sajátosságok bemutatására összpontosít, reflektál az erdélyi kertörökség művészeti, ökológiai és táji-társadalmi vonatkozásaira, s kiemeli az erdélyi kastélykertek szerepét a magyar és az európai kertművészetben. Az általános eredmények bemutatását követően a fejezetben stílustörténeti szempontok alapján időrendben ismertetem az erdélyi reneszánsz, barokk, majd tájképi kertművészethez kapcsolódó újszerű megállapításaimat. Ugyanakkor fontosnak tartottam kiegészíteni e három meghatározó stílustörténeti korszakra vonatkozó megállapításaimat három olyan alfejezettel, amelyek az erdélyi kastélykertek kertművészeti szempontból kiemelkedő részelemeit dolgozza fel: a kertek művészi alkotásait, a vízrendszereit, illetve a kertek alkotóit. A fejezet lezárásaként a második világháborút követő rendszerváltás, majd az 1989-es politikai fordulat kastélykertekre kifejtett hatásait foglalom össze.

III. A kutatás új tudományos eredményeinek összefoglalása/Tézisek

Kutatásom legfontosabb, új tudományos eredményeit tíz tézisben foglaltam össze:

1. TÉZIS

Kutatásomban Erdély egy 400 éves időszakának (17. sz. elejétől napjainkig terjedő) kerttörténeti sajátosságait tártam fel. Megállapítottam, hogy az erdélyi kastélykertek képezik az erdélyi kertművészet és kertörökség legrégebb és legjelentősebb kategóriáját. Összeállítottam a 150 legjelentősebb erdélyi kastélykert listáját és elvégeztem a listán szereplő összes kastélykert történeti és terepkutatását, jelenlegi helyzetének felmérését. Erdélyben elsőként dolgoztam ki és alkalmaztam a kastélykertek terepkutatásához használható felmérési módszertant és szempontrendszer.

Megállapítottam, hogy a kutatott négy évszázad átfogja a teljes dokumentálható erdélyi kerttörténetet, hiszen a legkorábbi ismert 1624-es kertleírás a kisbarcsai udvarház kertjének késő reneszánsz inventáriumában található. Báthory Zsigmond kertészenek 1595-ös említése kapcsán valószínűsíthetőek ugyan korábbi fejedelmi kertek is, ezekről azonban nem rendelkezünk leírásokkal vagy dokumentálható kertemlékekkel. Megállapítottam továbbá, hogy bár szórványosan több kísérlet is történt az elmúlt évtizedekben egy-egy kastélykert kutatására, felmérésére és dokumentálására, de sem a magyar, sem a román műemlékvédelmi hatóságok vagy szakmai-civil szervezetek nem rendelkeznek átfogó nyilvántartásokkal, kimutatásokkal és adatokkal az erdélyi kastélykert-örökséget tekintve.

A tézishez kapcsolódó fontosabb öt publikációk jegyzéke:

- 1/1. **Fekete Albert** (2007): *Az erdélyi kertművészet - Maros menti kastélykertek/Transylvanian Garden Art - Castle Gardens along the Maros River*. Művelődés Műhely, Kolozsvár, 148.

- 1/2. **Fekete Albert** (2012): *Az erdélyi kertművészet - Szamos menti kastélykertek*. Művelődés Műhely, Kolozsvár, 128.
- 1/3. **Fekete Albert**; Katarzyna Hodor (2019): *Historic Gardens' Mosaic in Carpathian Basin: A Transylvanian case study* INTERNATIONAL JOURNAL OF ENGINEERING (2278-8719 2250-3021): 9 5 pp 41-51.
- 1/4. **Fekete Albert**; Kollányi László (2019): *Research-Based Design Approaches in Historic Garden Renovation* LAND (BASEL) (2073-445X): 8 12 p. 192.
- 1/5. **Fekete Albert**; Herczeg Ágnes; Kollányi László; Sárospataki Máté; Vajda Szabolcs (2022): *Történeti kertek és kerttörténeti kutatások. A magyar kastélykertek felmérése*. MAGYAR TUDOMÁNY (0025-0325 1588-1245): 183 9 pp 1116-1126

2. TÉZIS

Az európai viszonylatban is meghatározó három fő stílustörténeti korszak tekintetében megállapítottam, hogy a vizsgált 150 kastélykertből a legszámosabb kerttípust Erdélyben a tájképi kertek különböző válfajai képezik (122 helyszín), ezeket követik a késő-renaisszansz kertek (97 helyszín), míg a legkisebb arányban a barokk kertek (50 helyszín) jellemzők Erdélyre az elmúlt négy évszázadban. Megállapítottam, hogy a három meghatározó stílustörténeti korszak (a renaisszansz, a barokk és a tájképi kertek korszaka) az erdélyi kertművészetben jelentős, mintegy 100-150 éves késéssel jelent meg és terjedt el a nyugateurópai idősíkokhoz képest. A kutatás során 28 olyan helyszínt tártam fel, amelyeken a késő renaisszansz időszakától napjainkig a kertkultúra kontinuitása, folyamatos formálása, fejlesztése feltételezhető, ugyanakkor további 8 helyszín esetében bizonyíthatóan dokumentálható is a folytonosság. Bizonyítottam, hogy a késő renaisszansz, a barokk, illetve a tájképi típusú kertformák számos erdélyi rezidenciakertben egymást követően megjelentek, négyszáz éven keresztül folytonosságot biztosítva a kertművészet fejlődéstörténetéhez.

A kutatással egyúttal azt is bizonyítom, hogy egyértelmű párhuzam mutatható ki a rezidenciakertek kialakulása és fejlődése, valamint az ország gazdasági helyzete között. A három jelentős stílustörténeti korszak késedelmes megjelenése az 1526-os mohácsi vészt követő földrajzi elszigeteltségnek, illetve a 150 éves török függőségnek az egyenes következménye. A megkésett stílustörténeti fejlődés azonban nem okozott jelentős ideológiai és formai eltéréseket az erdélyi kertművészetben, és a 19. század második felére az időbeni felzárkózás is megtörtént, az 1860-as évektől szorosan követve az európai szakmai és művészeti irányvonalakat.

A tézishoz kapcsolódó fontosabb öt publikációk jegyzéke:

- 2/1. **Fekete Albert** (2006): *Erdélyi nemesi rezidencia-kertek I: Gardens of Transylvanian Manor Estates I.4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 3 pp 3-9 (2006)*
- 2/2. **Fekete Albert** (2007): *Az erdélyi kertművészet - Maros menti kastélykertek/Transylvanian Garden Art – Castle Gardens along the Maros River*, Művelődés Műhely, Kolozsvár, 148.
- 2/3. **Fekete Albert** (2008): *Horticulture and Landscape Design along the Maros River/Kertkultúra és tájművelés a Maros mentén*. 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT/JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 11 pp 26-31.
- 2/4. **Fekete Albert** (2008): *A zabolai Mikes kastélypark kerttörténeti jelentősége* ACTA SCIENTIARUM TRANSYLVANICA - MŰZEUMI FÜZETEK (1842-5070): 16 2 pp 59-67.
- 2/5. **Fekete Albert** (2012): *Az erdélyi kertművészet - Szamos menti kastélykertek*, Művelődés Műhely, Kolozsvár, 128.

3. TÉZIS

Kidolgoztam az erdélyi kastélykertek kertörökségi értékelési rendszerét, meghatározva négy érték kategóriát a kertek hajdani és ma is meglévő történeti értékeinek figyelembevételével. A kutatott 150 erdélyi kastélykertet besoroltam a négy érték kategóriába, az alábbiak szerint:

- 14 db (9,3 %) kiemelten értékes helyszín, ahol művészi-kompozíciós és kerttörténeti szempontból értékes, jó állapotban megmaradt vagy helyreállított, jelentős turisztikai vonzerővel rendelkező, funkcionálisan is jól működő kert, vagy kertrészlet található;
- 24 db (16,7%) értékes helyszín, ahol számottevő kert, kertrész vagy kerti elem található, és a kerti térkompozíció is felismerhető; a kert történeti értékkel, turisztikai vonzerővel bír, de sürgető szükség van az értékmentő szakszerű helyreállításra/kezelésre;
- 45 db (30 %) jelentős helyszín, ahol számottevő kert vagy kerti elem volt, de mára eltűnt; a kert ugyan még létezik valamilyen formában, de térszerkezete felismerhetetlen, állapota folyamatosan romlik, növényzete, épített elemei pusztulnak;
- 67 db (44,6%) kevésbé jelentős helyszín, ahol egyáltalán nincs már fennmaradt kert, vagy kertrész, és többnyire a kastélyépület is megsemmisült, vagy erősen romos;

A „jelentős” helyszínek helyreállítására elméleti esély létezik, de a gyakorlati megvalósítás szándéka csekély; a „kevésbé jelentős” helyszínek helyreállítására reális esély nincs.

A „kiemelten értékes” és „értékes” kastélykertek esetében (38 helyszín) – figyelembe véve azok társadalmi és gazdasági hatásait – meghatároztam 8 nemzetközi, 9 országos 9 regionális és 12 helyi jelentőségű kastélykertet.

A kertörökség felmérési és értékelési rendszerének kidolgozásánál a magyarországi Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat, valamint az angol English Heritage Történeti Kert Tanácsadó Bizottságának szempontrendszerét vettem alapul.

A téziszhez kapcsolódó fontosabb öt publikációk jegyzéke:

- 3/1. **Fekete Albert** (2019): *A történeti kertek helyzete: ROMÁNIA* In: Herczeg Á, Szikra É. (2019): A kastélykertek turizmusban betöltött szerepének hazai és nemzetközi vizsgálata a magyarországi kastélykertek fejlesztési stratégiájának megalapozásához - A Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság megbízásából készült tanulmány, Műszaki Dokumentáció, 126 oldal. Készült a Pagony Táj és Kertépítész Iroda gondozásában, Budapest
- 3/2. **Fekete Albert** (2019): *Kastélykert-felmérések a Kárpát-medencében, különös tekintettel a határon túli területekre* In: Módosné Bugyi Ildikó; Csima Péter; Hanyecz Katalin (szerk, 2019): A táj változásai a Kárpát-medencében: XII. tájtörténeti tudományos konferencia kiadványa, Füleky György emlékkonferencia Szarvas, Magyarország, pp. 54-59.
- 3/3. **Fekete Albert** (2021): *A kastélykert - érték és örökség* In: Wirth Gábor; Köbli Ádám (szerk, 2021): Huncastle III. - Várak és Kastélyok III.: III. Nemzetközi Konferencia, Budapest, Edutus Egyetem, p. 183.
- 3/4. **Fekete Albert** (2021): *Research, design, rehabilitation, protection, maintenance* In: Bostenaru Dan Maria (ed, 2021) Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens Göttingen: Cuvillier Verlag, pp 63-74.
- 3/5. **Albert Fekete**; Ágnes Herczeg; László Kollányi; Máté Sárospataki (2022): *Garden Heritage – new perspectives in Hungarian Tourism Strategy* In: Keszthelyi Á.B.; Jombach S.; Valánszki I.; Filep-Kovács K.; Kollányi L.; Ryan R.L.; Ahern J.; Eisenman T.; Lindhult M.S.; Fábos J.Gy. (szerk., 2022): Moving Towards Health and Resilience in the Public Realm, 7th Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning: Book of Proceedings, Budapest.

4. TÉZIS

A kutatás eredményeként beazonosítottam 97 erdélyi rezidenciakertet, amelyekben levéltári források dokumentálják a késő-reneszánsz kert létezését. Feltártam és osztályoztam a késő reneszánsz erdélyi kertek legjellemzőbb kerti egységeit (veteményeskert, gyümölcsöskert, virágoskert, csúrkert, méheskert, vadaskert), kerti alkotóelemeit (filagória, lugas, halastó), valamint a legfontosabb korabeli növényegyütteseket: virágokat és virágoskertekben alkalmazott gyógy- és fűszernövényeket, zöldségeket, a veteményeskertben alkalmazott takarmánynövényeket, illetve gyümölcsstermő növényeket. Megállapítottam, hogy az erdélyi késő reneszánsz kertek fő kompozíciós és szerkesztési elvei megegyeznek a nyugat európai reneszánsz kertművészet jellemzőivel.

A felkutatott források részletesen leírják a kerteket, avagy azok egyes részeit (50 helyszínen esetében), vagy említést tesznek kert (vagy kertek) létezéséről (47 helyszínen esetében). Megállapítottam, hogy jó állapotban fennmaradt reneszánsz vagy késő reneszánsz kertemlékekkel Erdélyben nem rendelkezünk, s az átalakult vagy módosult állapotban helyenként még fellelhető, erősen megrongálódott, sokszor nehezen felismerhető és beazonosítható reneszánsz-kori kertemlékek száma is elenyésző: 16 helyszínen sikerült feltárni és beazonosítani még felfedezhető késő reneszánsz kertemlékeket. Ezek többnyire nagy volumenű földmunkákkal létrehozott korabeli terepalakulatokként határozhatók meg, mint pl. vizesárkok, védművek, halastavak, csatornák, földteraszok maradványai és nyomai.

Beazonosítottam és osztályoztam a késő reneszánsz erdélyi kertek legjellemzőbb kerti egységeit, az alábbiak szerint: veteményeskert (49 helyszínen), gyümölcsöskert (44 helyszínen), virágoskert (33 helyszínen), csúrkert (21 helyszínen), méheskert (13 helyszínen), vadaskert (11 helyszínen). Ezeket a kerti egységeket a magyar és nemzetközi szakirodalom segítségével egyenként definiáltam. Megvizsgáltam és dokumentáltam továbbá más, az itáliai és más nyugat-európai reneszánsz kertekben gyakori kerti elemek (függőkert, remetekert, olaszkert) erdélyi előfordulását.

Beazonosítottam és osztályoztam a késő reneszánsz erdélyi kertek legjellemzőbb kerti alkotóelemeit, az alábbiak szerint: filagória (23 helyszínen), lugas (19 helyszínen), halastó (17 helyszínen). Ezeken kívül több helyszínen említenek „fedeles fahidat,” illetve tábláskertet is a leírások. A kerti elemek tekintetében is vizsgáltam azokat is, amelyek tipikusak voltak a nyugat-európai reneszánsz kertekben, de a Kárpát-medencében és azon belül Erdélyben csupán elvétve, vagy egyáltalán nem fordultak elő. Ilyenek a topiarium, a napóra, a grotta, valamint a vízjátékok különböző formái.

A kertösszeírások növénylistáinak vizsgálatával és az összeírásokban felsorolt növényi párlatok és főzetek, továbbá korabeli szakácskönyvek és receptek összehasonlító elemzésével meghatároztam a késő reneszánsz erdélyi kertekben természetett legfontosabb korabeli növényegyütteseket: virágokat, valamint virágoskertekben alkalmazott gyógy- és fűszernövényeket (42 taxon), zöldségeket, valamint veteményeskertben alkalmazott takarmánynövényeket (30 taxon), illetve gyümölcsstermő növényeket (21 taxon).

Megállapítottam, hogy az erdélyi késő reneszánsz kertekben – még a fejedelmi kertekben is – kifejezetten gyakori a dísz- és haszonelvek erős elegyítése, a dísz- és haszonnövények vegyes kerti alkalmazása.

A tézishez kapcsolódó fontosabb öt publikációk jegyzéke:

- 4/1. **Fekete Albert** (2006): *Erdélyi nemesi rezidencia-kertek I: Gardens of Transylvanian Manor Estates I.4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613):* 3 pp 3-9 (2006)
- 4/2. **Fekete Albert** (2008): *Lugaskert, filegória, halastó – erdélyi reneszánsz kertemlékeinkből KORUNK (KOLOZSVÁR) (1222-8338 9008-9456):* 19 7 pp 46-51.
- 4/3. **Fekete Albert** (2011): *Garden culture and approaches to landscape from Gábor Bethlen to József Teleki II.* In: Kovács Kiss Gyöngy; Romsics Ignác (eds, 2011): *Studies in the History of Early Modern Transylvania*, New York: Atlantic Research and Publications (ARP), East European Monographs, Columbia University Press, pp 396-419.
- 4/4. **Fekete Albert** (2020): *Late Renaissance Garden Art in the Carpathian Basin*, ACTA GEOGRAPHICA DEBRECINA LANDSCAPE AND ENVIRONMENT SERIES (1789-4921 1789-7556): 14 2 pp 1-19.
- 4/5. **Fekete Albert; Sárospataki Máté** (2023): *Plant Use in the Late Renaissance Gardens of the 17-18th Century Transylvania* PLANTS: 12 9 Paper, 1798.

5. TÉZIS

Beazonosítottam és osztályoztam 50 erdélyi barokk rezidenciakertet, amelyek közül 43 világi, 7 pedig egyházi tulajdonú volt. Megállapítottam, hogy az első erdélyi barokk kertépítészeti kompozíció 1748-1752 között létesült a bonchidai Bánffy kastélykertben, tervezője Johann Christian Erras. Megállapítottam, hogy az erdélyi barokk kastélykertek részben (mindösszesen 8 kert esetében) egy már korábbi, reneszánsz kert helyszínén valósultak meg. Meghatároztam az erdélyi barokk díszkertek öt fő típusát, illetve az erdélyi barokk kertek legjellemzőbb fafajait.

Az 50 erdélyi barokk kastélykert térszerkezeti-kompozíciós kialakítását tekintve, esetenként átfedésben van az európai barokk kertek kompozíciós elveivel, részben pedig helyi kertművészeti sajátosságokat mutat. Megállapítottam, hogy az erdélyi barokk kertek legáltalánosabban használt fafajai a kislevelű hárs (*Tilia cordata*) illetőleg a vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) voltak. Ezeken kívül gyakran említik még sorfaként a platánt (*Platanus orientalis*), valamint sövényként vagy boszkéba ültetett tömegnövényként a gyertyánt (*Carpinus betulus*), a tiszafát (*Taxus baccata*) és a puszpángot (*Buxus sempervirens*). Ez a növényalkalmazás teljes mértékben összhangban van a magyarországi és nyugat európai barokk kertek növényalkalmazási gyakorlatával.

A tézishez kapcsolódó fontosabb publikációk jegyzéke:

- 5/1. **Fekete Albert** (2011): *Garden culture and approaches to landscape from Gábor Bethlen to József Teleki II.* In: Kovács Kiss Gyöngy; Romsics Ignác (eds, 2011): *Studies in the History of Early Modern Transylvania*, New York: Atlantic Research and Publications (ARP), East European Monographs, Columbia University Press, pp 396-419
- 5/2. Martin van den Toorn; **Albert Fekete** (2018): *Composition and Design in Landscape Architecture. Concept, history and practice; a first survey*, TEKA KOMISJI URBANISTYKI I ARCHITEKTURY (0079-3450 2450-0038): 46 pp 395-417.
- 5/3. **Fekete Albert; Sárospataki Máté** (2022): *Baroque Gardens in Transylvania: A Historic Overview* LAND (BASEL) (2073-445X): 11 6 Paper 949. 18 p.
- 5/4. **Fekete Albert** (2022): *Adalékok Erdély barokk kertművészetéhez/Baroque garden art, in Transylvania* In: Sólyom Barbara, Szabó Patrícia, Herczeg Ágnes (szerk, 2022): *Barokk Kertművészet/Baroque Garden Art: Mőcsényi Mihály Kertművészeti és Kerttörténeti Műhely és Konferenciasorozat, Fertőd, Magyarország; Budapest: Ormos Imre Alapítvány*, pp 32-55.

- 5/5. Sólyom Barbara; Herczeg Ágnes; **Fekete Albert** (2023): *Tracing the coexistence of baroque design and current layout in a historical garden / Tracciare la la compresenza tra disegno barocoe assetto attuale in un giardino storici Architettura del Paesaggio*(1125-0259): 1/2023. 107-110.

6. TÉZIS

Beazonosítottam 128 tájképi típusú erdélyi kastélykertet, amelyek többségét a 19. század során említik vagy ábrázolják archív dokumentumok. Megállapítottam, hogy a tájképi kertek mintegy háromnegyede rendelkezett valamilyen kerttörténeti előzménnyel, azaz korábbi reneszánsz vagy barokk kertek helyszínén jött létre, azok átalakítása vagy kiegészítése eredményeként. Megállapítottam, hogy a kutatott helyszínek közül mindössze három 19. század eleji kastélykert (Nagykároly, Soborsin, Nagybún) rendelkezett a festői kertek attribútumaival. Tucatnál több a gyűjteményes kertek száma, míg a legtöbb tájképi kert Erdélyben a szentimentális és a romantikus kertek csoportjába sorolható. Megállapítottam, hogy az erdélyi tájképi kertek kompozíciójában kiemelkedő szerepet játszottak a táji léptékű látványkapcsolatok, amelyek tudatos kialakítását két tényező segítette: a változatos domborzati adottságoknak köszönhető táji beágyazódás, illetve a magas tájspecifikus kastélykert sűrűség. Meghatároztam az erdélyi tájképi kastélykertek komponált látványkapcsolatainak két leglényegesebb összetevőjét: a hangsúlyos látványelemeket, illetve a tervezett kilátásokat.

A hangsúlyos látványelemek – amelyek pontszerű, túlnyomóan épített elemek, ritkábban természeti elemek (szoliter fák, látványos facsoportok) – a kert határain belül és azon kívül egyaránt megjelennek. Akár egyetlen tájépítészeti kompozíció (kastélykert) kapcsán több markáns látványtengely és -kapcsolat határozható meg úgy a kerten belül, mint azon kívül elhelyezkedő hangsúlyos látványelemeknek köszönhetően. is. Kutatásaim során a 128 tájképi helyszínből 69 helyszínen összesen 185 hangsúlyos történeti látványelemet azonosítottam, amelyek a kastélykert területén, vagy azon kívül helyezkedtek el. Ezek jelentős része, összesen 132 darab, jobb-rosszabb állapotban ma is megvan. A hiányzó 53 látványelemről leírások, fotók és egyéb archív anyagok maradtak fenn, amelyek bizonyítják korábbi létezésüket.

A hangsúlyos látványelemeket szimbolikus tartalmaik, üzeneteik alapján is osztályoztam. Eszerint megkülönböztettem: vallási szerepű hangsúlyos látványelemeket; emlékhely szerepét betöltő hangsúlyos látványelemeket és kerttörténeti/kulturális üzenetet közvetítő hangsúlyos látványelemeket.

Tudatosan tervezett, festői kilátásokat (látképeket), amelyeknél a kastélyból, annak előteréből vagy kertjéből feltároló táj látványa egy vagy akár több irányba is kitüntetett, kiemelt, 79 esetben, összesen 50 helyszínen sikerült feltárni az erdélyi tájképi kertekben. A hatás két irányú: a kastélyból, illetve annak közvetlen környezetéből feltároló festői tájkép és a stratégiai szempontból egyaránt fontos kilátás mellett a kastélyépület kiemelése, láttatása is cél.

A tézishoz kapcsolódó fontosabb publikációk jegyzéke:

- 6/1. **Fekete Albert** (2013): *Designed Visual Connections in the Transylvanian Landscape* TRANSSYLVANIA NOSTRA JOURNAL (1842-5631): 7 26 pp 39-48.
- 6/2. **Fekete Albert** (2016): *Layered Landscape Design* In: Paul Bauer; Maria Collender; Michael Jakob; Lea Ketterer Bonnelame; Peter Petschek; Dominik Siegrist; Christian Tschumi (eds, 2016): Bridging the Gap: Proceedings of the ECLAS Conference, Zürich, pp. 93-96

- 6/3. **Fekete Albert** (2019): *Komponált látványok. Történeti kertek és tájak helyreállítása* Gödöllő, Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési Kar, pp. 155.
- 6/4. **Fekete Albert** (2019): *Vistas, Views, Prospects. Research and Design* In: Julius Gy. Fábos; Jack Ahern; Benjamin Breger; Theodore S. Eisenman; Mark Lindhult; Robert L. Ryan; Sándor Jombach; László Kollányi; István Valánszki (eds, 2019): *Adapting to Expanding and Contracting Cities* Proceedings of the Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning (2642-338X 2326-9936): 6 pp 1-14.
- 6/5. **Fekete Albert**; Győri Péter (2021): *Chinese pavilions in the early landscape gardens of Europe* LANDSCAPE ARCHITECTURE AND ART (2255-8632 2255-8640): 18 18 pp 78-87.

7. TÉZIS

Meghatároztam az erdélyi tájképi kertekben alkalmazott, jellemző egzóta és honos fafajokat. Összesen 83 kastélykertben végeztem el a növényállomány részletesebb terepi felmérését. Vizsgálataim eredményeképpen 22 olyan karakteres, külhoni fafajt sikerült beazonosítani, amelyek legalább 5 kastélykertben előfordulnak. Eredményeim alapján a leggyakrabban alkalmazott egzóta fafaj az erdélyi tájképi kastélykertekben a vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*). Kiemelkedő népszerűségnek örvendenek még a simafenyő (*Pinus strobus*), a páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*) valamint a platán különböző fajai (*Platanus x acerifolia*, *Platanus x hybrida*, *Platanus orientalis*). Az erdélyi tájképi kastélykertek jellemző honos fafajait is vizsgáltam. Megállapítottam, hogy az egzótákhoz hasonlóan az érett korú honos faegyedek kiemelkedő genetikai, dendrológiai és örökségi értékkel bírnak.

Az alkalmazott fafajok vizsgálatát a dolgozatban meghatározott „kiemelten értékes”, „értékes” és „kiemelten jelentős” kertekben végeztem el, amelyek számottevő része napjainkban is létezik. A 19. század során kialakított erdélyi kastélykertek jellemző és karakteres külhoni (egzóta) fafajait korabeli növénylisták, képi források, illetve a terepen még fellelhető érett korú (legalább 100 éves példányok) növényanyag alapján azonosítottam be. Az erdélyi kastélykertek legkarakteresebb egzóta fafajai, néhány eltéréstől eltekintve (amelyek elsősorban egyes fafajok speciálisabb környezeti igényeiből fakadnak) nagy mértékben egybevágnak a magyarországi tájképi kertekben alkalmazott egzóta fafajokkal, és sok hasonlóság tapasztalható az európai növényalkalmazással is. Az erdélyi tájképi kastélykertek jellemző honos fafajait is vizsgáltam. Megállapítottam, hogy az egzótákhoz hasonlóan az érett korú faegyedek itt is kiemelkedő örökségi értékkel bírnak. Az idős honos faállomány már a kastélykert létrehozásának pillanatában jelen volt az egyes helyszíneken, így ezek a példányok gyakran elérik (vagy akár meg is haladják) a 200-300 éves kort. Az idős szoliter egyedek mellett sajátos növényalkalmazási jellemzőként említhető a lucfenyő (*Picea abies*) és a gyertyán (*Carpinus betulus*) különösen széleskörű alkalmazása (fasorként, facsoportként, ligetként vagy rondóként). A túlevelű örökzöldek jelenléte sok erdélyi kastélykertben hangsúlyos. A kiemelten értékes (14 db) és értékes (24 db) erdélyi kastélykertekben végzett fafelmérés alapján az értékes faállomány 8-30%-át túlevelű örökzöldek alkotják.

A téziszhez kapcsolódó fontosabb publikációk jegyzéke:

- 7/1. **Fekete Albert** (2007): *Gyűjteményes kertek funkcióváltásai* 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 7 pp 27-35.

- 7/2. **Fekete Albert**; Máté (2011): *Rehabilitation, maintenance and management of arboretums* ACTA UNIVERSITATIS SAPIENTIAE AGRICULTURE AND ENVIRONMENT (2065-748X 2068-2964): 3 pp 166.
- 7/3. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté; Takács Katalin (2014): *Landscape ecological and visual significance of dendrological gardens in the Carpathian Basin* ACTA UNIVERSITATIS SAPIENTIAE AGRICULTURE AND ENVIRONMENT (2065-748X 2068-2964): 6 pp 57-68 (2014)
- 7/4. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2016): *CONTEMPORARY THREATS TO HUNGARIAN AND TRANSYLVANIAN DENDROLOGICAL GARDENS* In: Katarzyna Hodor; Katarzyna Łakomy (eds, 2016): Zagrożenia występujące w ogrodach historycznych krajów Europy Środkowej: praca zbiorowa: Threats occurring in historical gardens of countries in Central Europe, Politechnika Krakowska, pp 19-27.
- 7/5. Sárospataki Máté; Szabó Patrícia; **Fekete Albert** (2022): *Future Role of Exotic Tree Species in Hungarian Built Heritage Environments* LAND (BASEL) (2073-445X): 117 p. 984. 19.

8. TÉZIS

Feltártam, összegyűjtöttem és rendszereztem a kertművészeti kompozícióknak, a kerti hangulatnak és pompának, valamint a kertek stílisis jegyeinek karakteres elemeiként meghatározható művészeti alkotásokat az erdélyi kastélykertekben. 43 helyszínen összesen 135 művészi alkotást azonosítottam be, amelyek többsége hangsúlyos látványelem szerepét is betöltötte a kerti kompozíciókban. Ezekből 82 alkotás ma is megtalálható különböző helyszíneken, de 53 alkotást már csak archív források alapján ismerünk, ugyanis ezek eltűntek vagy megsemmisültek az idők során. A felkutatott művészeti alkotásokat öt nagyobb csoportba soroltam, az alábbiak szerint:

- szobrok, szoborcsoportok
- díszmedencék, szökőkutak, vízjátékok
- obeliszkek, temetkezési emlékek
- filagóriák, pavilonok, kerti lakok
- egyéb művészi igényű objektumok

A tézishez kapcsolódó fontosabb publikációk jegyzéke:

- 8/1. **Fekete Albert** (2016): *Konzepte für Neugestaltung/Concepts pour réaménagement*, ANTHOS: ZEITSCHRIFT FÜR FREIRAUMGESTALTUNG, GRÜN UND LANDSCHAFTSPLANUNG (0003-5424): 1 3 pp 17-20.
- 8/2. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2015): *Ornamental Sculptures in Transylvanian Manor House Parks* TRANSYLVANIA NOSTRA JOURNAL (1842-5631): 1 pp 11-19.
- 8/3. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté; Vajda Szabolcs (2021): *Technical aspects of the reconstruction of historic gardens* PROGRESS IN AGRICULTURAL ENGINEERING SCIENCES (1786-335X): 17 1 pp 69-88.
- 8/4. **Fekete Albert**; Hodor Katarzyna; Dai Daixin (2021): *Urban Sustainability through Innovative Open Space Design. A Novel Approach to the Regeneration of Historic Open Spaces in Some Eastern European Countries and China* EARTH (2673-4834): 2 3 pp 405-423.
- 8/5. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2023): *Zenepavilonok/Bandstands* In: Sólyom Barbara et. al (szerk, 2023): *Kertművészet és zene*. Magyar Kertörökség Alapítvány, Budapest p. 196-214.

9. TÉZIS

Vizsgáltam az erdélyi kastélykertek vízrendszereit. Kutatásom alapján kijelenthető, hogy a 150 vizsgált kastélykertből 103 Erdély nagyobb folyóvizei mentén, illetve azok terén, völgyeiben helyezkedik el. Ezekben a folyóval közvetlen kapcsolatban álló kastélykertekben a folyók vizei minden esetben kompozicionálisan (víztükör, vízfelület, csatorna stb. formájában), funkcionálisan (vízi közlekedés és szállítás formájában) vagy gazdaságilag (vízi erőmű, halastó, öntözés, egyéb ipari tevékenység stb. formájában) a kastélykertek szerves részét képezték.

Megállapítottam, hogy a legtöbb helyszínen nincs mód a hagyományos vízutánpótlásra, s így a vizes elemek restaurálásának sincs realitása. Ezeken a helyszíneken csak valamilyen alternatív vízutánpótlás (tisztított szürkevíz alkalmazás, csapadékvíz visszatartás, zárt rendszerek kialakítása, új víztartalékok feltárása) nyújthat megoldást a kerti vízrendszerek visszaállítására.

Megállapítottam, hogy a víz valamilyen formában minden vizsgált kastélykertben jelen volt. Megállapítható, hogy a késő reneszánsz erdélyi kertekben a leggyakrabban alkalmazott vizes elem a gazdasági célú halastó volt (amely egyes helyszíneken díszértékkel is bírt), továbbá, hogy a 19. század második felére – a vízszabályozás mérnöki módszereinek fejlődésével – a tájképi kertekben a nagyobb kiterjedésű tavaknak, tórendszereknek jutott meghatározó kompozíciós és gazdasági szerep. A 150 vizsgált kastélykert esetében a vízfelületek (tó vagy folyóvíz) művészi-kompozíciós célú alkalmazását 43 helyszín esetében állapítottam meg. A helyszíni bejárások alapján kimutattam, hogy ebből a 43 kastélykertből napjainkban 18 helyszínen érhető tetten ma is a vízal alkalmazás valamilyen formája (de ezekből is mindössze 13 helyszínen tölt be jelenleg is kompozíciós szerepet), míg 25 helyszínről teljesen eltűnt. A vízfelületek csökkenésének és eltűnésének okai a gazdáltság és a szakszerű fenntartás hiányából adódó eutrofizációra, iszaposodásra, elláposodásra, a megnövekedett vízhasználatra, a szakszerűtlen vízszabályozásra és mederrendezésekre vezethető vissza.

A tézishoz kapcsolódó fontosabb publikációk jegyzéke:

- 9/1. **Fekete Albert** (2006): *Tájformálás: a nemzetek önkifejezésének eszköze*. 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 2 pp 54-58.
- 9/2. **Fekete Albert** (2010): *Erdélyi nemesi rezidencia-kertek II* 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 19 pp 16-30.
- 9/3. **Fekete Albert** (2010): *Change and Continuity. The new understanding of the historic past presented by the example of Mikes Estate, Zabola* In: Fábos J Gy; Ryan R L; Lindhult M S; Kumble P; Kollányi L; Ahern J; Jombach S. (eds, 2010): Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning: proceedings of full papers, Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék, pp 537-543.
- 9/4. Kóbori Dorottya; **Fekete Albert** (2018): *A kastélykertek szerepe a Maros tere táji örökségében/ Castle gardens in the Maros river valley's heritage*. In: Bodor Péter; Fodor Marietta (2018): Ifjú Tehetségek Találkozója, Budapest, Szent István Egyetem, pp 48-64.
- 9/5. **Fekete Albert**; Kollányi László (2019): *Research-Based Design Approaches in Historic Garden Renovation* LAND (BASEL) (2073-445X): 8 12 p. 192.

10. TÉZIS

Ráműtöttem a helyi arisztokrácia közvetlen és aktív szerepére az erdélyi kertművészet és kertkultúra kialakulásában és fejlődésében. Kiműtöttem, hogy az erdélyi és az európai kertművészet szakmai összefüggései a főúri kapcsolatrendszerek mellett a külföldi kerttervező és kertépítő mestereknek is köszönhető. Kutatásaim 86 mester tevékenységét igazolják különböző erdélyi kastélykerteknek, vagy azok bizonyos elemeinek, megtervezésében, megépítésében, átalakításában, művészeti alkotásainak megformálásában. Ebből a 86 mesteremberből 63 külföldi (főként osztrák, német, francia, vallon, flamand, cseh, olasz és lengyel) 23 pedig hazai (erdélyi) származású mester volt, akik 46 különböző erdélyi helyszínen működtek közre a kastélykertek építésénél.

Az erdélyi főúri és arisztokraták tisztában voltak a követendő európai kertművészeti példákkal és azok értékeivel, s ezeket saját birtokaikon, díszkertjeikben igyekeztek megvalósítani. A késő reneszánsz kertektől a 20. századig több tucat tulajdonos család saját kezűleg és tevékenyen vett részt a kastélykertek tervezésében, építésében és fenntartásában, így sok esetben maguk a tulajdonosok értelmezhetők a kertek alkotóiként. Különösen fontos szerepet játszottak az erdélyi kertművészet fejlesztésében az arisztokrácia hölgytagjai, a nagyszasszonyok, akik sok esetben maguk igazgatták a rezidenciakertet és a családi birtokokat. A külföldi mesterek meghívása erdélyi rezidenciakertek építése, fejlesztése kapcsán a 18. század közepétől dokumentálható gazdagabb forrásanyaggal. A korábbi erdélyi reneszánsz kertkultúra vonatkozásában mindössze egy-egy 16. illetve 17. századi konkrét forrásadatot sikerült felkutatni (Báthory Zsigmond gyulafehérvári kertészenek 1595-ös, Elias Nicolai kőfaragó- és szobrászmester 1630-as keresdi, illetve egy „felső-magyarországi kertész” 1680-as tevékenységének említése, ez utóbbi ugyancsak a gyulafehérvári fejedelmi kastélykertből). Az erdélyi barokk kertkultúra tekintetében az osztrák, majd a 19. század folyamán monarchiabeli ismeretségek és kapcsolatrendszerek játszottak kiemelkedő szerepet, hiszen a közreműködő szakemberek túlnyomó többsége a mai Ausztria, Magyarország, Csehország, Lengyelország területéről érkeztek. Kutatásaim során 46 különböző erdélyi kastélykertben azonosítottam be mesteremberek közreműködését a tervezés, építés vagy fenntartás során.

A tézishez kapcsolódó fontosabb publikációk jegyzéke:

- 10/1. **Fekete Albert** (2008): *Horticulture and Landscape Design along the Maros River/Kertkultúra és tájművelés a Maros mentén*. 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 11 pp 26-31.
- 10/2. **Fekete Albert** (2008): *A zabolai Mikes kastélypark kerttörténeti jelentősége* ACTA SCIENTIARUM TRANSYLVANICA - MŰZEUMI FÜZETEK (1842-5070): 16 2 pp 59-67.
- 10/3. **Fekete Albert** (2009): *Maros menti kastélykertek tájformáló hatása* In: N. Kis Tímea (szerk, 2009) *Colligite fragmenta! Örökségvédelem Erdélyben*, Budapest: ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, pp. 120-135.
- 10/4. **Fekete Albert** (2010): *A 16-19. századi kolozsvári kertkultúra az írott források tükrében* KORUNK (KOLOZSVÁR) (1222-8338 9008-9456): III. folyam XXI/10 pp 33-40.
- 10/5. **Fekete Albert**; Kovács Lóránt; Kentelky Endre (2009): *The historical survey and environmental rehabilitation of the castle garden of Dumbravioara* LANDSCAPE RESEARCH (0142-6397 1469-9710): 34.

IV. A kutatás gyakorlati hasznosulása

Mint minden tudományterületen, a kutatás tudományos eredményeinek gyakorlati hasznosulása ebben az esetben is hozzáadott értéként jelenik meg az elméleti eredmények mellett. Az erdélyi kastélykertek kutatásának folyamata és eredményei hozzájárulnak az erdélyikertörökség ügyének társadalmasításához, az erdélyi kastélykertek védelméhez és felújításához szükséges stratégiai szemlélet megalapozásához, amelyek a kezdetektől fogva kiemelt célkitűzésként lettek megfogalmazva.

- **A kutatás eredményeinek beépülése a felsőfokú szakoktatásba**

Az erdélyi kastélykertek kutatása, mint oktatási tevékenység, 2003-tól kezdve képezi a budapesti tájépítész képzés szerves részét. A kastélykert-felmérések kidolgozásának módszertana, a levéltári kutatások, valamint a terepi felmérések és adatfeldolgozások jelentős része is a szakoktatás keretein belül, egyetemi hallgatók és oktató kollégák közreműködésével valósult meg. A kutatás kezdetekben az „Erdélyi tájtörténeti szeminárium” című választható tárgy részeként indult, majd egyre szervezesebben épült be az oktatásba. Idővel a kutatási eredmények az elméleti tananyag részeivé váltak az erdélyi kerttörténeti ismeretekkel egészítve ki a magyar kert- és tájtörténeti oktatást. Napjainkban a Tájrendező és kertépítő mérnök BSc alapszakon a „Kerttörténet 1-2”, a Tájépítésmérnök MSc képzésben a „Kertművészet és örökségvédelem,” illetve a „Kertművészeti stúdió”, a Tájépítész és kertművész MA képzésben a „Történeti kertek és tájak helyreállítása”, az angol nyelvű mesterképzésben (Master of Arts in Landscape Architecture and Garden Design MLA) a „Renewal of Historic Landscapes and Sites”, továbbá a Tájépítészeti és Tájökológiai Doktori Iskola „Műemléki kertvédelem” című tantárgyak elméleti és gyakorlati tananyagában egyaránt szerepelnek a kutatási eredmények. Ugyanakkor a Sapientia EMTE Marosvásárhelyi Karán 2012-ben indult Tájépítész szakon a kerttörténeti oktatás, valamint a kolozsvári Babes Bolyai Tudományegyetem Filozófia Karán folyó Műemlékvédelmi szakmérnök képzésben a „Történeti tájak és kertek” című tárgyak tananyagainak meghatározó részét is a kutatás során feltárt ismeretanyag teszi ki.

- **A kutatás eredményeinek tudományos kommunikációja**

A kutatás eredményeit a kezdetektől fogva rendszeresen közzétettem. Ennek a kommunikációnak a legjellemzőbb fórumai a hazai és nemzetközi szakmai konferenciák, a tudományos publikációk (folyóirat cikkek, könyvek, könyvfejezetek) valamint az egyetemi előadások voltak. Ez a szakmai-tudományos jelenlét szolgálta az erdélyi kertművészet értékeinek hiteles bemutatását, segítette az erdélyi kastélykertek helyzetének feltárását és megismertetését az ország határain innen és túl, ráirányította a figyelmet arra, hogy ez a veszélyeztetett és sérülékeny kulturális örökség az európai kertművészettel összhangban, annak hatásaira alakult ki, fejlődött és továbbra is szerves részeként értelmezendő.

- **A kutatás eredményeinek szakmai diszeminációja**

A munka segítette a szakmai kapcsolatok kiépítését a kastélykertek védelmében és fejlesztésében érintett társszakmák felé (építészet, művészettörténet, régészet stb.), amely több erdélyi kastélykert esetében is hozzájárult ahhoz, hogy az épület megújítása mellett a kastélykertre is nagyobb figyelmet fordítsanak a tulajdonosok és a folyamatban résztvevő szakági szereplők. Olyan szakmai párbeszédet gerjesztett, amelyet konkrét tervezési, szakértői, felkérések, konzultációk követtek, és amelyek eredményeként több tucat erdélyi kastélykert

megújult vagy éppen megújulás alatt áll. A megújítási tervek elkészítésben és gyakran a kivitelezési munkákban is személyesen és tevékenyen vettek részt a kutatások résztvevői.

- **A kutatás eredményeinek széleskörű társadalmi kommunikációja és tudatosítása**

A tudományos fórumok mellett fontosnak tartottam a kastélykert értékeinek szélesebb körű tudatosítását, társadalmosítását, amely elsősorban az értékmentésben egyre aktívabb helyi közösségek felé van jelentős szerepük. Ez a kommunikáció segítette elő azt, hogy a mélyebb szakmai alapokkal nem rendelkező, de a kulturális értékek iránt fogékony helyi közösségekben is tudatosuljon a kastélykertek jelentősége. Ebben a folyamatban a kiállítások, népszerűsítő előadások, kerekasztal beszélgetések, önkéntes részvétel megszervezése, lebonyolítása (pl. kalákák) jelentették a leghatékonyabb eszközöket.

- **Matuzsálem fák szaporítási programja**

A kutatáshoz kapcsolódó új kutatási programként, a kastélykertek különleges értékekkel bíró fáinak tovább örökítése céljából 2021 tavaszán elindítottuk az erdélyi kastélykertek matuzsálem fáinak szaporítási programját. A program alkalmas bármely fásszárú egyed beazonosítására, rokonsági, származástani vizsgálatára és hosszútávú megőrzésére még az eredeti egyed pusztulása után is. A létrejött szellemi és élőanyagú termék a nemzeti örökségünk része és kiválóan hasznosítható hosszútávú élő innováció. A 2021 tavaszán elindított szaporítási program három fő lépése:

- a kastélykertek idős, értékes faegyedeinek feltérképezése;
- mintavétel a terepbejárások során a kijelölt faegyedekről, majd a taxonok reprodukálása és törzsanyag előállítása auto-, illetve xenovegetatív klónozással;
- a létrehozott törzsállományok genetikai fenntartása, megőrzése.

A kutatással összefüggő fontosabb saját közlemények listája

Folyóiratok

1. **Fekete Albert**, Sárospataki Máté (2023): *Plant Use in the Late Renaissance Gardens of the 17–18th Century Transylvania* PLANTS: 12 9 Paper, 1798.
2. Sólyom Barbara; Herczeg Ágnes; **Fekete Albert** (2023): *Tracing the coexistence of baroque design and current layout in a historical garden/Tracciare la la compresenza tra disegno baroccoe assetto attuale in un giardino storici Architettura del Paesaggio* (1125-0259): 1/2023. 107-110
3. **Fekete Albert** (2022): *125 ans d'architecture des parcs et jardins, d'aménagement paysager et de jardins d'agrément Projets de paysage* (1969-6124): 1 p. 1.
4. Deák Attila; **Fekete Albert** (2022): *Challenges and perspectives in the renewal and use of Rákóczi-Bánffy Castle Garden Ensemble from Gyalu/Gilau* The Green Herald (2938-4001 2938-401X): 1 p. 61.
5. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2022): *Baroque Gardens in Transylvania: A Historic Overview* LAND (BASEL) (2073-445X): 11 6 Paper 949. 18 p.

6. **Fekete Albert**; Herczeg Ágnes; Kollányi László; Sárospataki Máté; Vajda Szabolcs (2022): *Történeti kertek és kerttörténeti kutatások. A magyar kastélykertek felmérése* MAGYAR TUDOMÁNY (0025-0325 1588-1245): 183 9 pp 1116-1126
7. Sárospataki Máté; Szabó Patrícia; **Fekete Albert** (2022): Future Role of Exotic Tree Species in Hungarian Built Heritage Environments LAND (BASEL) (2073-445X): 117 p. 984. 19 p.
8. **Fekete Albert** (2022): *Diseño urbano a través de la arquitectura del paisaje. El caso de estudio de Budapest/Urban design through landscape architecture. The Budapest case study*. Anales del Instituto de Arte Americano e Investigaciones Estéticas (2362-2024)
9. **Fekete Albert**; van den Toorn, Martin (2021): *Teaching Fieldwork in Landscape Architecture in European Context; Some Backgrounds and Organisation* Land 2021, 10, 237.
10. **Fekete Albert**; Hodor Katarzyna; Dai Daixin (2021): *Urban Sustainability through Innovative Open Space Design. A Novel Approach to the Regeneration of Historic Open Spaces in Some Eastern European Countries and China* EARTH (2673-4834): 2 3 pp 405-423.
11. **Fekete Albert**; Győri Péter (2021): *Chinese pavilions in the early landscape gardens of Europe* LANDSCAPE ARCHITECTURE AND ART (2255-8632 2255-8640): 18 18 pp 78-87.
12. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté; Vajda Szabolcs (2021): *Technical aspects of the reconstruction of historic gardens* PROGRESS IN AGRICULTURAL ENGINEERING SCIENCES (1786-335X): 17 1 pp 69-88 (2021)
13. **Fekete Albert** (2020): *Late Renaissance Garden Art in the Carpathian Basin* Landscape & Environment 14 (1) 2020. 10-28.
14. **Albert Fekete**; Katarzyna Hodor (2019): *Historic Gardens' Mosaic in Carpathian Basin: A Transylvanian case study* IOSR JOURNAL OF ENGINEERING (2278-8719 2250-3021): 9 5 pp 41-51.
15. **Fekete Albert**; Kollányi László (2019): *Research-Based Design Approaches in Historic Garden Renovation* LAND (BASEL) (2073-445X): 8 12 p. 192.
16. **Fekete Albert** (2019): *Vistas, Views, Prospects. Research and Design* In: Julius Gy. Fábos; Jack Ahern; Benjamin Breger; Theodore S. Eisenman; Mark Lindhult; Robert L. Ryan; Sándor Jombach; László Kollányi; István Valánszki (eds, 2019): Adapting to Expanding and Contracting Cities Proceedings of the Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning (2642-338X 2326-9936): 6 pp 1-14 Paper Article 53.
17. Martin van den Toorn; **Albert Fekete** (2018): *Composition and Design in Landscape Architecture. Concept, history and practice; a first survey*, TEKA KOMISJI URBANISTYKI I ARCHITEKTURY (0079-3450 2450-0038): 46 pp 395-417 (2018)
18. **Fekete Albert** (2016): *Konzepte für Neugestaltung/Concepts pour réaménagement*, ANTHOS: ZEITSCHRIFT FÜR FREIRAUMGESTALTUNG, GRÜN- UND LANDSCHAFTSPLANUNG (0003-5424): 1 3 pp 17-20 (német, francia)
19. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2015): *Ornamental Sculptures in Transylvanian Manor House Parks* TRANSYLVANIA NOSTRA JOURNAL (1842-5631): 1 pp 11-19.
20. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté; Takács Katalin (2014): *Landscape ecological and visual significance of dendrological gardens in the Carpathian Basin* ACTA UNIVERSITATIS SAPIENTIAE AGRICULTURE AND ENVIRONMENT (2065-748X 2068-2964): 6 pp 57-68 (2014)
21. **Fekete Albert**; Jámboor Imre (2014): *Nemesi szellemiség és tájkultúra a 17-19. századi Erdélyben/Noble Mentality and the Landscape in 17th-19th Century in Transylvania*. TRANSYLVANIA NOSTRA JOURNAL (1842-5631): 4 pp 49-58.
22. **Fekete Albert** (2013): *Designed Visual Connections in the Transylvanian Landscape* TRANSYLVANIA NOSTRA JOURNAL (1842-5631): 7 26 pp 39-48.
23. **Fekete Albert**; Máté (2011): *Rehabilitation, maintenance and management of arboreturns* ACTA UNIVERSITATIS SAPIENTIAE AGRICULTURE AND ENVIRONMENT (2065-748X 2068-2964): 3 pp 166-175.
24. **Fekete Albert** (2010): *A 16-19. századi kolozsvári kertkultúra az írott források tükrében* KORUNK (KOLOZSVÁR) (1222-8338 9008-9456): III. folyam XXI/10 pp 33-40.
25. **Fekete Albert** (2010): *Erdélyi nemesi rezidencia-kertek II* 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 19 pp 16-30.
26. **Fekete Albert**; Kovács Lóránt; Kentelky Endre (2009): *The historical survey and environmental rehabilitation of the castle garden of Dumbravioara* LANDSCAPE RESEARCH (0142-6397 1469-9710): 34.

27. **Fekete Albert** (2008): *Horticulture and Landscape Design along the Maros River/Kertkultúra és tájművelés a Maros mentén*. 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT/JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 11 pp 26-31.
28. **Fekete Albert** (2008): *Lugaskert, filegória, halastó – erdélyi reneszánsz kertemlékeinkből* KORUNK (KOLOZSVÁR) (1222-8338 9008-9456): 19 7 pp 46-51.
29. **Fekete Albert** (2008): *A zabolai Mikes kastélypark kerttörténeti jelentősége* ACTA SCIENTIARUM TRANSYLVANICA - MŰZEUMI FÜZETEK (1842-5070): 16 2 pp 59-67.
30. **Fekete Albert** (2006): *Tájformálás: a nemzetek önkifejezésének eszköze*. 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 2 pp 54-58.
31. **Fekete Albert** (2007): *Gyűjteményes kertek funkcióváltásai* 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 7 pp 27-35
32. **Fekete Albert** (2006): *Erdélyi nemesi rezidencia-kertek I: Gardens of Transylvanian Manor Estates I*. 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART (1787-6613): 3 pp 3-9 (2006)
33. **Fekete Albert**; Szabadics Anita (2006): *A bonchidai Bánffy kastélykert állapotfelmérése és a belső udvar felújítási tanulmányterve* Alkotás (Tér), Műszaki
34. **Fekete Albert**; Szabadics Anita (2004): *Történeti kertek Erdélyben* KÁRPÁT MEDENCEI KASTÉLYKRÓNKA: NEGYEDÉVENTE MEGJELENŐ FOLYÓIRAT: 1 1 pp 30-33 (2004)
35. **Fekete Albert**; Szabadics Anita (2004): *Elindult a történeti kertek felmérése Erdélyben* MŰEMLÉKVÉDELEM (0541-2439): 48 4 pp 228-232.
36. **Fekete Albert** (2004): *A bonchidai Bánffy-kastélykert helyreállításának első lépései* TÁJÉPÍTÉSZET: TÁJ, TELEPÜLÉS, KERT: TUDOMÁNYOS SZAKMAI FOLYÓIRAT (1586-5894): 5 1-2 pp 29-33.

Könyvek

37. **Fekete Albert** (2007): *Az erdélyi kertművészet - Maros menti kastélykertek/Transylvanian Garden Art – Castle Gardens along the Maros River*, Művelődés Műhely, Kolozsvár, pp. 148.
38. **Fekete Albert** (2012): *Az erdélyi kertművészet - Szamos menti kastélykertek*, Művelődés Műhely, Kolozsvár, pp. 128.
39. **Fekete Albert** (2019): *Komponált látványok. Történeti kertek és tájak helyreállítása* Gödöllő, Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési Kar, pp. 155.

Könyvrészek, konferencia kiadványok, tanulmányok

40. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2023): *Zenepavilonok/Bandstands* In: Sólyom Barbara et. al (szerk, 2023): *Kertművészet és zene*. Magyar Kertörökség Alapítvány, Budapest p. 196-214 (magyar, angol)
41. **Fekete Albert** (2022): *Adalékok Erdély barokk kertművészetéhez/Baroque garden art in Transylvania* In: Sólyom Barbara, Szabó Patrícia, Herczeg Ágnes (szerk, 2022): *Barokk Kertművészet/Baroque Garden Art: Mőcsényi Mihály Kertművészeti és Kerttörténeti Műhely és Konferenciasorozat, Fertőd, Magyarország; Budapest: Ormos Imre Alapítvány, pp 32-55. (magyar, angol)*
42. **Albert Fekete**; Ágnes Herczeg; László Kollányi; Máté Sárospataki (2022): *Garden Heritage – new perspectives in Hungarian Tourism Strategy* In: Keszthelyi Á.B.; Jombach S.; Valánszki I.; Filep-Kovács K.; Kollányi L.; Ryan R.L.; Ahern J.; Eisenman T.; Lindhult M.S.; Fábos J.Gy. (szerk., 2022): *Moving Towards Health and Resilience in the Public Realm*, 7th Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning: Book of Proceedings, Budapest, Magyarország.06.30. (Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem)
43. **Fekete Albert** (2021): *A kastélykert - érték és örökség* In: Wirth Gábor; Köbli Ádám (szerk, 2021): *Huncastle III. - Várak és Kastélyok III.: III. Nemzetközi Konferencia, Budapest, Edutus Egyetem, p. 183.*

44. **Fekete Albert** (2021): *Research, design, rehabilitation, protection, maintenance* In: Bostenaru Dan Maria (ed, 2021) *Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens* Göttingen: Cuvillier Verlag, pp 63-74.
45. **Fekete Albert**; Geccséné Tar Imola (2016): *Kertörökség típusai, fejlesztő kezelése*. Kézirat. Tájégonok képzést előkészítő tananyag, SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, Budapest
46. Bostenaru Dan Maria; **Fekete Albert** (2020): *Károlyi kastélykertek: Határokon átívelő táji örökség* XXIV. Nemzetközi Építéstudományi Online Konferencia, ÉPKO (2734-4525 1843-2123): 24 pp 26-31.
47. **Fekete Albert** (2020): *Late Renaissance Garden Art in the Carpathian Basin* ACTA GEOGRAPHICA DEBRECINA LANDSCAPE AND ENVIRONMENT SERIES (1789-4921 1789-7556): 14 2 pp 1-19.
48. **Fekete Albert** (2020): *Régi erdélyi kertek irodalmi olvasata* In: Herczeg Ágnes; Szikra Éva; Szpiszár Vivien (szerk, 2020): *Kertművészet és irodalom*. Kert, táj, művészetek konferenciasorozat, Budapest, Ormos Imre Alapítvány, pp 73-84.
49. **Albert Fekete** (2019): *Vistas, views, prospects. Research and Design* In: *Adapting to Expanding and Contracting Cities: Book of Abstracts 6th Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning* March 29-30, 2019 Amherst, MA, University of Massachusetts, USA
50. **Fekete Albert** (2019): *Kastélykert-felmérések a Kárpát-medencében, különös tekintettel a határon túli területekre* In: Módosné Bugyi Ildikó; Csima Péter; Hanyecz Katalin (szerk, 2019): *A táj változásai a Kárpát-medencében: XII. tájtörténeti tudományos konferencia kiadványa*, Füleky György emlékkonferencia Szarvas, Magyarország, pp. 54-59.
51. **Fekete Albert** (2019): *A történeti kertek helyzete: ROMÁNIA* In: Herczeg Á, Szikra É. (2019): *A kastélykertek turizmusban betöltött szerepének hazai és nemzetközi vizsgálata a magyarországi kastélykertek fejlesztési stratégiájának megalapozásához - A Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság megbízásából készült tanulmány*, Műszaki Dokumentáció, 126 oldal. Készült a Págyony Táj és Kertépítész Iroda gondozásában, Budapest
52. Kóbori Dorottya; **Fekete Albert** (2018): *A kastélykertek szerepe a Maros tere táji örökségében/ Castle gardens in the Maros river valley's heritage* In: Bodor Péter; Fodor Marietta (2018): *Ifjú Tehetségek Találkozója*, Budapest, Szent István Egyetem, pp 48-64.
53. **Fekete Albert** (2016): *Layered Landscape Design* In: Paul Bauer; Maria Collender; Michael Jakob; Lea Ketterer Bonnelame; Peter Petschek; Dominik Siegrist; Christian Tschumi (eds, 2016): *Bridging the Gap: Proceedings of the ECLAS Conference*, Zürich, pp. 93-96
54. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2016): *CONTEMPORARY THREATS TO HUNGARIAN AND TRANSYLVANIAN DENDROLOGICAL GARDENS* In: Katarzyna Hodor; Katarzyna Łakomy (eds, 2016): *Zagrożenia występujące w ogrodach historycznych krajów Europy Środkowej: praca zbiorowa: Threats occurring in historical gardens of countries in Central Europe*, Politechnika Krakowska, pp 19-27.
55. **Fekete Albert** (2011): *Garden culture and approaches to landscape from Gábor Bethlen to József Teleki II*. In: Kovács Kiss Gyöngy; Romsics Ignác (eds, 2011): *Studies in the History of Early Modern Transylvania*, New York: Atlantic Research and Publications (ARP), East European Monographs, Columbia University Press, pp 396-419.
56. **Fekete Albert** (2010): *Change and Continuity. The new understanding of the historic past presented by the example of Mikes Estate, Zabola* In: Fábos J Gy; Ryan R L; Lindhult M S; Kumble P; Kollányi L; Ahern J; Jombach S. (eds, 2010): *Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning: proceedings of full papers*, Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék, pp 537-543.
57. **Fekete Albert**; Kovács Lóránt; Kentelky Endre (2010): *The historical survey of Transylvanian Castle Gardens. An historical survey of Vajdaszentivány (Brancovenesti) Castle Garden* In: *International simpozion USAMV Bucuresti*: pp 307-314.
58. **Fekete Albert** (2010): *Szemelvények az Erdélyi Mezőség nemesi kertkultúrájából* In: Keszeg Vilmos; Szabó Zsolt (szerk., 2010): *Mezőség: történelem, örökség, társadalom*. Kolozsvár: Művelődés Egyesület, pp 408-415.
59. **Fekete Albert** (2009): *Maros menti kastélykertek tájformáló hatása* In: N. Kis Tímea (szerk, 2009) *Colligite fragmenta!: Örökségvédelem Erdélyben*, Budapest: ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, pp. 120-135.
60. **Fekete Albert** (2007): *Achille Duchene, Zabola, Roumanie* In: Sallay Ágnes; Várszegi Rita (szerk, 2007): *Lippay János - Ormos Imre - Vas Károly Tudományos Ülésszak*, Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar, pp 16-17.

61. **Fekete Albert** (2004): *Történeti kertek védelme és rekonstrukciós szempontjai az angol integrált műemlékvédelemben, hazai és erdélyi adaptációs lehetőségek*, MÖB - Eötvös Állami Ösztöndíj, beszámoló tanulmány

Műszaki dokumentációk

62. **Fekete Albert**; Komes Dániel (2023): *A fiatfalvi (Filiasi, RO) Ugron kastély kertjének tájépítészeti koncepcióterve* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Maróthy Miklós, Budapest
63. **Fekete Albert**; Komes Dániel (2023): *A keresdi Bethlen kastély kerttörténeti kutatása és kertépítészeti helyreállítási terve* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Absis Kft, Marosvásárhely
64. Kóbori Dorottya, Sárospataki Máté (2018): *Studiu peisagistic de reabilitare a parcului aferent castelului Konopy din Odvos/ Odvos, Konopy kastélykert tájépítészeti helyreállítása. Tanulmányterv és Engedélyezési terv* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Razvan Sorinca, Arad
65. **Fekete Albert**; Herczeg Ágnes; Gulyás Soma; Szabó Beáta; Szpiszár Vivien; Kovács Attila; Benkó Anna (2018): *A Gyalui fejedelmi várkastélykertjének megújításának stratégiája* Alkotás (Tér), Műszaki, Megrendelő: Traditio Transylvania Alapítvány
66. **Fekete Albert** (2017): *Magyarbükös (Bichis, RO), Kemény kúriakert és tágabb környezetének tájépítészeti tanulmányterve*; Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Bilibók Botond és Bilibók Szabolcs
67. **Fekete Albert**; Kóbori Dorottya; Sárospataki Máté; Weiszer Ádám; Török Csongor (2017): *Revitalizarea peisagistica al parcului aferent castelului Teleki din Coltau, jud. Maramures/Koltó, Teleki kastélypark kertépítészeti revitalizációs terve* Alkotás, Tér, Műszaki, Koltó Község Polgármesteri Hivatal
68. **Fekete Albert** (2016): *A bonchidai Bánffy kastélykert állapotfelmérése és a belső udvar felújítási tanulmányterve* Alkotás, Tér, Műszaki Megrendelő: Transylvania Trust
69. **Fekete Albert** (2015): *Studiu de reamenajare peisagistica a parcului aferent castelului Urmanczy din Toplita: Maroshévíz, Ro-Urmanczy kastélykert rehabilitációs tanulmányterve* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Szabó Coloman-Emeric, Szabó Zsolt-Coloman, Mara József Dezső, Mara Ilona Gizella, Márk Endre Dezső, Szemly Márta Gizella
70. **Fekete Albert**; Jánoska Rita; Terpó Veronika (2015): *Studiu peisagistic referitor la reabilitarea parcului aferent castelului Zsombory din Zimbor, jud Salaj* Műfaj/Technika: kertművészeti rekonstrukciós terv, Megrendelő: SC K&K STUDIO DE PROIECTARE SRL/Zalau
71. **Fekete Albert**; Weiszer Ádám; Sárospataki Máté; Rudd Mátyás (2014): *Reamenajarea peisagistica a parcului aferent castelului Kálnoky din Miclosoara/Miklósvár- Kálnoky kastélykert revitalizációs engedélyezési és kiviteli terve* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Kálnoky Alapítvány
72. **Fekete Albert** (2014): *Studiu de revitalizare a parcului aferent castelului Bélyden Jibou/Zsibó-Bélyden kastélykert revitalizációs tanulmányterve* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: SC K&K STUDIO DE PROIECTARE SRL/Zalau
73. **Fekete Albert**, Kerekes Bence, Szabó Lilla (2012): *A dálnoki Gaál kúria kertépítészeti koncepcióterve* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Fundatia pentru Comunitate, Savadisla
74. **Fekete Albert** (2011): *Reamenajarea peisagistica a Parcului Dendrologic Gurghiu - studiu de fezabilitate/A görgényszentimrei dendrológiai park rehabilitációs terve*, megvalósíthatósági tanulmány Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Görgényszentimre Polgármesteri Hivatal
75. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2008): *A zabolai Mikes kastélykert revitalizációs terve* Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Mikes Roy Chowdhury
76. **Fekete Albert**; Sárospataki Máté (2007): *Studiu de fezabilitate peisagistica a terenului aferent castelului Rhédey din Sangeorgiu de Padure/Erdőszentgyörgy, Rhédey-kastélykert kertépítészeti revitalizációs terve*. Alkotás, Tér, Műszaki, Megrendelő: Erdőszentgyörgy Polgármesteri Hivatal
77. **Fekete Albert**; Magdó János; Sárospataki Máté (2007): *Plan de reabilitare a parcului Simén din Calimanesti, Mures/Kelemenelke, Simén kúriakert rehabilitációs terve* Alkotás, Tér, Műszaki Megrendelő: S.C. Petry SRL